

- geograficznemu i osobowemu Rocznik XV, zeszyt 1-2. - Wrocław-Warszawa-Kraków, 1970. - S. 234-281.
12. Štáramek R. Vlastní jména ve folklórních textech // Zborník acta facultatis Paedagogicae universitatis Šafaríkanae. Slavistika. Onomastika a škola Annus XXVIII, volúmen 3. - Prešov, 1992. - S. 125-133.
- 13 Народний календар із Овруччини 50-х років XIX ст. в записі Михайла Пйотровського // Берегиня – 1996 - № 1-2 – С 82-98.
- 14 Народні пісні в записах Івана Франка. – К.: Муз. Україна, 1981 – 336 с
- 15 Паныкевич І. Великодні ігри й пісні Закарпаття // Матеріали до етнології й антропології: Збірник праць, присвячений пам'яті Володимира Гнатюка. – Львів, 1929 Т. XXI-XXII. – Ч.1 – С 255-276.
16. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського (з Галичини, Волині, Поділля, Придніпряччини і Полісся) – К.: Наукова думка, 1974. – 781 с.
- 17 Музея З. Бойківське весіле в Лавочим Стрийського повіту // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1908. – Т.Х. – Ч.ІІ. – С.121-150.

Елла Кравченко (Донецьк)

АЛЮЗІЙНІ ПІДТЕКСТИ ІМЕНІ ТА ОБРАЗУ М-СЬЕ ПЬЕРА У РОМАНІ В. НАБОКОВА "ЗАПРОШЕННЯ НА СТРАТУ"

In Nabokov's novel "Invitation to a Beheading" anthropoetonym Pier is one of the most significant and saturated semantically. Pier's image is constructed by author as contamination of literary and historical-cultural characters-"prototypes". Proper name Pier is polysemantic as far as it represents the result of combination the allusive meaning, transforming by Nabokov.

Образ *м-сьє Пьєра* є одним з найбільш промовистих і семантично насичених у романі В.Набокова "Запрошення на страту". У набоковзнавстві вже стало "загальним місцем" твердження про те, що єдиний "реальний" персонаж "Запрошення" – Цинциннат Ц, а всі інші – "балаганні ляльки" позбавленого індивідуальності, фіктивного світу. Статус *м-сьє Пьєра* в умовно-театральному світі примар і пародій – кат, "руководитель казнью" присудженого до смерті в'язня Цинцинната. Водночас *м-сьє Пьєр* виступає у романі як пародійний синхронний двійник Цинцинната, втілення його плогської, гілочної сутності.

Показовим є прямий пародійний зв'язок ката з відомим персонажем російської балаганної вистави "*мусьє Петрушкой*", а також з Рієго французької commedia dell-arte, відзначена в багатьох авторитетних дослідженнях[7:202]. Серед літературних "предтекстів" образу *м-сьє Пьєра*, виявлених вченими, – персонажі Достоевського з "Преступления и наказания" (Порфирий Петрович і Петр Петрович Лужин)[4:6], "Братьев Карамазовых" (навязчивый черт Ивана Карамазова)[8:691], "Двойника" (Голядкин - младший) [1:445], лікар Гаспар із повісті Олеші "Три толстяка", гетевський Мефистофель із "Faust"[2:164-165]. Антропоетонім *м-сьє Пьєр* містить в собі явне посилення до героя роману Л. Толстого "Война и мир" *Пьєра Безухова* і до лакея Чичикова *Петрушки* з гоголевських "Мертвых душ" [3:461].

Однак існуючі підходи до інтерпретації образу і експлікації семантики власного імені *м-сьє Пьєра* не можна вважати вичерпаними. На наш погляд, до історико-культурних "прототипів" ката можна віднести також євангельського апостола Петра і міфологічного чорта. Серед літературних "попередників" *м-сьє Пьєра*, наскільки нам відомо, не зафіксованих дослідниками, – "постійний кат" Шатле *Пьєра Тортерю* (варіант: *мэтр Пьєра*) із "Notre-Dame de Paris" Hugo; епізодичні персонажі "Ulysses" Joyce – *мсьє Пьєр-Поль*

Птипузан (член іноземної делегації, присутній на страті Рамболла) і **Гражданин*, службовець Замка *Кламм*, від якого залежить доля Землемера ("Das Schlob" Kafka), *Чичиков* із "Мертвих душ" Гоголя, **князь Петр Валковский* ("Униженные и оскорбленные" Достоевського); персонажі з творів А.Белого: *Петр Петрович Дарьяльский* ("Серебряный голубь"), *Енфранциши* – образ "перевернутої реальності" Дуджина, *Николай Аполлонович*, *Аполлон Аполлонович Аблеуховы*, **Литпанченко* ("Петербург").

Отже, є очевидним, що ім'я та образ ката *м-сьє Пьера полігенетичні*, тобто пов'язані за походженням з багатьма історико-культурними та літературними персонажами Безперечно, автор "будує" образ *м-сьє Пьера* як пародійну контамінацію історико-культурних (біблійних, міфологічних тощо) та літературних героїв, що стали "прототипами" ката в "Запрошенні на сграу". Для поезики оніма *м-сьє Пьер* характерна *інтертекстуальна* насиченість: наявність кількох *алюзійних підтекстів* (тобто джерел) власного імені та образу *м-сьє Пьера*.

В онімному світі Набокова є багато власних імен, які повністю або частково відтворюють фонетичну структуру "реальних" чи літературних онімів, але відрізняються від них: 1) об'єктами номінації (денотатами); 2) пародійно зміненою й "доповненою" семантикою. У цьому випадку доречно говорити про наявність *алюзійних підтекстів (джерел)* у поетонімів. Власні імена, до складу яких входять алюзійні підтексти, характеризуються складною системою взаємодій з денотатами (референтами). Як зазначає В. Калінкін, основна відмінність поетонімів від власних імен як таких полягає в тому, "що поетонімами, як правило, називаються не реальні, а існуючі у творчій свідомості читачів ідеальні образи вигаданих або реальних об'єктів, які названі власним ім'ям" [5:62] (переклад наш – Е.К.). Очевидно, що досліджувані оніми корелюють з фіктивно існуючим в будь-якому творі *вигаданим* Набоковим об'єктом, який можна визначити як "вторинний" денотат Крім того, вони зберігають певну співвіднесеність з реальними або "літературними" об'єктами тобто "первинними" денотатами. Окрім *подвійної референції* для цих поетонімів характерна ускладнена семантика, бо вони акумулюють у собі інформацію, 1) "закладену" в ім'я автором; 2) похідну від контексту твору; 3) похідну від широкого історико-культурного чи літературного контекстів, в яких реальні/літературні імена, що стали алюзійними підтекстами поетонімів, мають конкретне, аластиве їм смислове наповнення. Таким чином, онімні одиниці, що "вбирають у себе" пародійно переусвідомлювану алюзійну інформацію, мають подвійну семантику, тому що "наповнюються" новими смислами не тільки від контексту твору, але й від імен-першоджерел.

Важливою особливістю поезики онімів Набокова є *синтезуючий* характер власних імен. Часто, як і у випадку з *м-сьє Пьером*, походження поетонімів пов'язано з кількома алюзійними підтекстами, тому їм властива *синкретична алюзійність* (цим поняттям користується Н. Букс). Такі власні імена стають *полісемантичними* через те, що є результатом перетворених автором багатьох смислів. Звичайно, онімні одиниці, пов'язані за походженням з кількома підтекстами, мають *множинну* референцію, тому що кореспондують з численними "первинними" денотатами – реальними або "літературними" об'єктами.

Нерідко набоківські персонажі "запозичують" у історико-культурних чи літературних героїв дегалі зовнішнього вигляду, внутрішніх характеристик тощо, хоча звуковий склад "первинних" власних імен в поетонімах Набокова не повторюється. В цьому випадку доцільно виділяти алюзійні підтексти *образу* персонажа, тобто змісту, внесеного в ім'я.

На думку В. Калінкіна, в семантичній структурі поетонімів можна побачити багато сем, до яких відносяться й конотеми [5:208]. На наш погляд, семантика власних імен персонажів, що виявляють генетичну спорідненість з історико-культурними/літературними "прообразами", актуалізується в *алюзійних конотемах* – своєрідних "складових" образів дійових осіб. Це можуть бути конотеми, пов'язані з зовнішністю (портретна характеристика одяг тощо), віком, манерою поведінки, соціальним статусом та іншим.

Так, наприклад, до доміантних алюзієвих підтекстів поетоніма *м-сьє Пьер* ми відносимо ім'я та образ балаганного *Петрушки*. Петрушечна сутність ката Цинцинната перш за все виявляється у фонетичному складі його імені, джерелами якого є власні імена персонажів французького народного театру *Piero* й "мусью *Петрушки*" з російської балаганної вистави. Симптомаічно, що в книзі О. Цехновицера та І Єрьоміна "Театр Петрушки", яку набокознавці С. Сендерович і Є. Шварц називають одним із "предтекстів" "Запрошення на страту" [7:209], є відомості про те, що Петрушку називали іноді й *Петром Петровичем*, як іменус *м-сьє Пьера* директор тюрми. Пор.: "- Виноват, *Петр Петрович*, я забыл, как вы это называли?" [6:97] Пародійні відзвуки імені Петрушки, Полішинеля, Півника тегко виявляються в таких контекстах: "(м-сьє Пьер) шел, приятно улыбаясь издали . и пес *почишился* под мышкой..." [6:79], "... (м-сьє Пьер) нарядился в косоворотку с *петушками*..." [6:96] та ін.

Конотемами алюзієвого походження, які експлікують петрушечний характер персонажа, є : 1)"писклявий, тонкий голос"; 2)"маленький зріст та розміри тіла"; 3)"рум'яність"; 4)"волосся", 5)"балаганне вбрання"; 6)"червоний колір одягу"; 7)"фіглярська поведінка, манери Петрушки"; 8)"статус ката".

Алюзієвими конотемами, які дозволяють виявити пряму співвіднесеність образу ката Цинцинната з образом міфологічного чорта, є : 1)"бодучість"; 2)"фальшивість"; 3)"подібність до собаки"; 4)"неприємний запах, сморід"; 5)"здагність бути перевертнем"; 6)"диявольська поведінка та спосіб життя"; 7)"брехливість".

Крім того, до алюзієвих першоджерел поетоніма *м-сьє Пьер* належать власні імена та образи вже згаданих *мэтра Пьера* й *мсьє Пьера-Поля Птипузана*. До іпогетичних підтекстів імені та образу *м-сьє Пьера* (варіант :Петр Петрович) відносяться міфоантропомі апостол *Петр* (біблійний підтекст), власні імена *лакея Петрушки* (Гоголь), *князя Петра Валковського, Голядкина Якова Петровича, Порфирия Петровича, Петра Петровича Лужина* (Достоевський), *Пьера Безухова* (Л. Толстой), *Петра Петровича Дарьяльського* (А. Бєлий) - літературні підтексти.

Література

1. Барабгало Г. Очерк особенностей устройства двигателя в "Приглашении на казнь" // В.В. Набоков: pro et contra. Личность и творчество Владимира Набокова в оценке русских и зарубежных мыслителей и исследователей / Сост. Б.А. Аверин, А. Долинин. М. Малкова. – СПб., 1997. – С.439-453.
2. Букс Н. Эшафот в хрустальном дворце. О романе "Приглашение на казнь" // Звезда, 1996. – №11, – С.157-167.
3. Долинин А. Цветная спираль Набокова // Набоков В. Рассказы. Приглашение на казнь Роман. Эссе, интервью, рецензии. – М., 1989. – С.438-469
4. Злочевская А. Традиции Достоевского в романе В. Набокова "Приглашение на казнь" // Филологические науки, 1995. – №2. – С.3-12.
5. Калинин В. Поэтика онима. – Донецк: Юго-Восток. 1999. – 408с.
6. Набоков В. Приглашение на казнь // В. Набоков. МСС. – М.,1990 – Т.4. – С.5-130.
7. Сендерович С., Шварц Е. Вербная штучка. Набоков и популярная культура // Новое литературное обозрение, 1997. – №26. – С.203-222.
8. Скопечная О. Черно-белый капейдоскоп. Андрей Белый в отражениях В.В. Набокова // В.В. Набоков: pro et contra. – С.667-696.